

Puhtaasti ruotsalaisen urheilun puolesta

Jan Lindroth: *Idrott för kung och fosterland. Den svenska idrottens fader Viktor Balck. Stockholm, Sisu 2007. 207 s.*

Leif Yttergren: *I och ur spår! En studie om konflikter och hjältar i svensk skidsport under 1900-talet. Malmö Högskola 2006. 139 s.*

■ Ruotsalaisen urheilun patriarkan Viktor Balckin (1844–1928) poikkeuksellisen painavat muistelmat julkaistiin kahdenä niteenä kohta hänen kuolemansa jälkeen. Tutkimuksellinen esitys Balckin elämäntyöstä ilmestyi vasta vuosisadan vaihduttua, ja sen kirjoitti Jan Lindroth, joka on puolestaan urheiluhistoriallisen tutki-

muksen kantahahmo Ruotsissa.

Lindroth lähestyy upseeria ja urheilumiestä temaattisesti jäsenettyjen lukujen avulla. Uutta teesiä hänellä ei ole tarjota, ja loppuluku tasapainoilee kriittisen yhteenvedon ja suurmieskultin tukemisen välillä. Jälkimmäiseen valintaan on toki tiettyjä perusteita. Balck vaikutti sotaväessä, kouluissa, seuroissa ja kabineteissa sekä teki ”Ruotsin nimeä” tunnetuksi johtamallaan voimistelu- ja urheilukiertueilla. Hän hankki Tukholmalle käytännössä omin voimin (kuten Lindroth korostaa) vuoden 1912 kansainväliset olympiakisat, jotka vietiin onnistuneesti läpi hänen valvonnassaan.

Balckin olympiapuuhista voisi jo koota kokonaisen monografian. Toisaalta hänen elämänsä oli siinä määrin pragmaattista uurastusta, että relevantti kysymyksenasettelu vaikeutuu, ja Lindrothillakin kerronta etenee paikoitellen kronikan tavoin. Balck oli läpeensä käytännöllinen johtaja, jolle niin sanottu urheiluaate merkitsi naiivin edistysuskon ja kiihkeän patriotismin yhdistelmää. Sen yli menevää filosofointia ei hänen tuotannostaan erotu.

Lindroth hahmottelee jännittävän kontrastin päähenkilön ja Pierre de Coubertinin välille. Ranskalainen olympiajohtaja oli helleenisiin haaveisiin ja oikullisiin fundeerauksiin taipuvainen ajattelija. Hänen ruotsalainen kollegansa sitä vastoin halusi riisua moderneilta olympiatapahtumilta pseudohelleenisen keikaroinnin ja kosmopoliittisen kuorituksen. Uuden ajan Olympia

avasi Balckille tilaisuuden sinikeltaisten värien vyörytykseen, ensin Pariisissa 1900, sitten Ateenassa 1906 ja Lontoossa 1908.

Niinä vuosina Suomessa avoimesti kadehdittiin naapurimaan urheilullista voittomarssia. Ruotsilla oli olympiahankkeissaan alusta asti valtiovallan tuki, mitä Lindroth havainnollistaa Balckin ja kuningashuoneen suhteisiin paneutuvassa luvussa. Balck operoi luontevasti suuren maailman seuraapiireissä, ja niitäkin verkostoja hän hyödynsi ”kuninkaan ja isänmaan puolesta”, kuten kirjan nimi todistaa.

Jos unohdetaan kansainvälisten kontaktien laajuus, Viktor Balckin lähin suomalainen vastine olisi Ivar Wilskman (1854–1932). Miehet tunsivat toisensa 1880-luvulta asti, Wilskman kokosi Suomen urheiluväkeä Balckiin vertautuvalla tehokkuudella, ja Tukholmassa 1912 hän viimein pääsi vuodattamaan kyöneleitä ”Suomen nimeä” kiillottaneiden urheilijoiden kunniaksi.

Wilskmanin ajattelu oli Balckin tavoin perin suoraviivaista. Vankkaan patriotismiin heillä liittyi muodikas rotuopillinen imperatiivi, oletetun rodullisen rappion torjuminen voimainponnistuksilla. Mutta kumpikaan ei hylännyt voimistelua, 1800-luvun johtavaa ruumiinkulttuuria; he vain toivat sen rinnalle senteillä ja sekunneilla mitattavia urheiluja. Moisella koplauksella oli kosolti vastustajiakin. Lindroth käy läpi ruotsalaisten voimistelupiirien antiurheilullisia näkemyksiä, jotka eivät silti Balckin projekteja sanottavasti häirinneet. Yhtä sujuvasti eli

opportunistisesti Wilskman luovi voimistelusalin ja urheilukentän välillä.

Kotimaisen Wilskman-tuntemuksen puutteet korostuvat Lindrothia lukiessa. Tilanne on luonnollisesti suhteutettava urheiluhistoriallisen tutkimuksen yleisiin laiminlyönteihin tässä maassa. Muinaisen kansallisurheilun hiihdon parissa riittäisi myös tekemistä; mutta juuri sillä suunnalla on Ruotsinkin tutkimustilanne Norjaan nähden pari suksenmittaa jäljessä. Näin voidaan päätellä Leif Yttergrenin artikkelikoosteen *I och ur spår!* alkusanojen perusteella.

Antologia etenee 1800-luvun haparoivasta suksiurheilusta seuraavan vuosisadan loppuun. Päätösluvussa pohditaan urheilusankaruudessa tapahtuneita muutoksia, ja kun Yttergren näkee Thomas Wassbergin viimeisenä autenttisena heeroksena (folkhälte), suomalaisen lukijan ajatus rientää Juha Mietoon, Wassbergin nemesikseen, jonka imago hakee latu-uskottavuudessa vertaistaan. Urheilusankaruus on kuitenkin aina rakentunut median välityksellä. Tekijä näyttäisi otavan toisinaan diskurssit todesta, eli etsivän aitoa minuutta median tuottamasta kuvastosta.

Huomattavasti vakuuttavamminkin argumentein Yttergren ratkoo ruotsalaisen hiihtohistorian solmukohtia. Sikäläistä hiihtoa leimasi alkuvaiheessa ja oikeastaan yllättävän kauan virkistysliikunnan ja kilpaurheilun vastakkainasettelu. Kenelle kuuluisi vastuu ja sitä tietä kunnia kansallisurheiluksi nimetyn kulkumuodon kehittämisestä? Järjestöjen keski-

näinen kiista meni 1920-luvulla päällekkäin kansainväliseen konfliktiin nähden, kun sekä Ruotsissa että Norjassa vierokuttiin talvisajan olympiakilpailuja. Sehän ei sinänsä tunnu täysin perusteettomalta linjaukselta, jos siis muistelemme suksiurheilun marginaalista roolia antiikin otteluissa.

Yttergren löytää vastarinnaalle kolme syytä. Hiihtourheilun hegemonia haluttiin ensin näkin säilyttää Pohjolassa, eli traditioiden suojele koettiin tärkeämmäksi tavoitteeksi kuin olympialaismitalien jahti. Voimistelun perintönä vaikutti edelleen monipuolisuusajattelu (etevän hiihtäjän tuli hallita myös mäenlaskun taito), ja viimein tahdottiin varmistaa Holmenkollenin paikka talviurheilukalenterin ensimmäisellä lehdellä.

Ranskan Chamonix'ssa 1924 pidetyille kisoille myönnettiin takautuvasti olympinen status. Näin tapahtui 1925, jolloin Kansainvälinen hiihtoliittokin perustettiin. Seuraavana vuonna järjestettiin sitten viimeisen kerran Nordiska spelen, talviurheilujen yhteispohjoismainen suurkatselmus, jota Viktor Balck oli ollut ideoimassa. Norjassa viriteltiin yhä boikotia vuoden 1928 olympiahiihtojen aattona, mutta hanke raukesi vähin äänin, ja niin kiihuivat norjalaisetkin maineen ja mitalien perässä olympialaistuja lykkimään.

Se oli urheilullista reaaliopoliittikka paljaimmillaan. Mutta vieläköän ei talvikisojen tarina ollut turvattu. Seuraavalla vuosikymmenellä oppositioliikkeen dinnan kärkinimi oli ruotsalainen Sigfrid Edström, Kansainvälisen yleisurheiluliiton pu-

heenjohtaja ja Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) jäsen, joka takertui osanoton riemuun tyytyvän amatööriurheilun illuusioon. Siviilielämässä hän oli suurkapitalisti, joten itselleen hän salli rajattoman rahallisen voiton, jonka hän voimatoimin tahtoi urheilijoilta riistää. Edström edellytti palkkaa nauttivien hiihdonopettajien sulkemista olympiakisoista ja lämmitti vanhan aiheen talvikauden tapahtuman likvidoisesta.

Suomessa Edström tunnetaan parhaiten hänen osuudesta Paavo Nurmen diskvalifioinnissa 1932. Historioitsija Yttergren huomauttaa nyt, että amatöörisäännöillä elämöinti oli hyödyllinen keino rakentaa urheilupäällikön karriääriä. Edström kohosikin 1940-luvulla KOK:n ylimmäksi johtajaksi. Sittemmin on amatöörikysymys korvautunut dopingkohulla, ja kuten Yttergren toteaa, myös dopingin suhteen urheilujohtajat voivat huokeasti profiloitua nollatoleranssia vaatimalla.

Viktor Balckin ja Ivar Wilsckmanin aikalaisille ”puhdas urheilu” viittasi rotuopilliseen puhtauteen. Seuraava puhtauden kriteeri oli amatööriys, ja viimein virtsanäytteen laatu. Aatehistorioitsijoiden kannattaisi varmasti kartoittaa urheilullisen puhtauden jyrkkiä käännteitä, vaikka sitten meille suomalaisillekin rakkaasta karpaasiurheilusta aloittaen.

Erkki Vettenniemi